

8. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф.Ильичев, П.Н.Федосеев, С.М.Ковалев, В.Г.Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840с.

Анотація

У статті здійснено опис теоретичної моделі підготовки майбутнього вихователя до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Реалізація розробленої автором моделі буде сприяти ефективності підготовки майбутнього вихователя до означеного виду діяльності.

Аннотация

В статье рассматривается теоретическая модель подготовки будущих воспитателей к работе с родителями по нравственному воспитанию детей старшего дошкольного возраста. Реализация разработанной автором модели обеспечивает успешную подготовку будущего воспитателя к вышеуказанному виду деятельности.

Подано до редакції 1.11.2007.

©2007

Лазарев М.О.

ЕВРИСТИЧНО-МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНТЕГРАЦІЙНА ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Загальна постановка проблеми пов'язана з наявністю суттєвих суперечностей між оголошеною освітньою метою держави і тими недосконалими в цілому способами її реалізації у вищій і середній школі. Головною метою державної політики України в освіті проголошено створення необхідних умов для розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина протягом усього життя [1]. Вперше освітня політика держави стала чітко детермінованою цивілізаційними процесами, які відбуваються в Європі і прогресивній світовій спільноті.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Вивчення літературних джерел і практичного досвіду самореалізації особистості як основної мети освітнього процесу дає підстави стверджувати, що більшість вітчизняних і зарубіжних педагогів (А.Алексюк, І.Бех, Н.Гузій, І.Зязюн, В.Лозова, І.Прокопенко, О.Савченко, С.Сисоєва, О.Сухомлинська) дотримуються думки, що найважливішим чинником розвитку і самореалізації особистості і педагога, і його вихованців стає саме гуманістична, особистісно зорієнтована освіта – практичне втілення відповідної освітньої парадигми.

Між тим, залишаються не до кінця з'ясованими сучасні принципи гуманістичної парадигми, її забезпечення новітніми технологіями навчання. Тому **мета статті** зосереджена на розкритті сучасних тлумачень особливостей і принципів гуманістичної парадигми освіти та аналізі одного з ефективних, на думку автора, варіантів її технологічного забезпечення – евристично-модульному навчанні.

Виклад основного матеріалу дослідження... Гуманістична парадигма навчання й виховання як концептуальна характеристика нової освітньої епохи для сучасної генерації суспільства, на відміну від попередніх – традиціоналістської і раціоналістичної, – ставить у центр уваги учня (студента) як суб'єкта життя, як вільну і духовну особистість, що має невичерпну й постійну потребу в саморозвитку, самоствердженні, самореалізації. Базові цінності цієї парадигми, які одночасно стають її визначальними принципами, – це суб'єктність, самостійність, паритетність у відносинах, активна творчість особистості, орієнтація на міжособистісне спілкування, продуктивний діалог. Вихідною характеристикою такої освіти є пріоритет унікальних інтересів і цінностей особистості над загальними (суспільними, державними, класовими тощо). Тільки таким способом можна зробити особистість щасливою та успішною й одночасно принести велику користь суспільству.

Суб'єктність стає провідним принципом цієї парадигми, тому що вимагає інтеграції в освітньому процесі сутнісних цінностей сьогоdnішнього і завтрашнього дня демократичного суспільства: самостійність, автономність суб'єкта життєдіяльності, з одного боку, і одночасно його підвищену індивідуальну відповідальність перед собою і суспільством, що має підкріплюватися постійною творчою активністю, ініціативністю, творчою продуктивністю.

Гуманістична педагогіка не тільки припускає творчість педагогів, учнів, студентів, а розглядає таку творчість як титульну характеристику нової парадигми, де самостійна творча діяльність суб'єктів навчання й виховання стає провідною, пріоритетною, основоположною.

За загальними питаннями парадигматичного підходу до виховання й навчання стоять його структурні й технологічні складові: мета освіти – не в декларативному, а в вимірювальному (діагностично-критеріальному) аспекті; сучасні (знову ж таки звільнені від догматичної невизначеності) принципи навчання й виховання, застосування яких допомагає стабілізувати нестійкий і суперечливий процесуальний перебіг освітнього процесу, нарощувати його позитивну потужність

Тому автором і його колегами з кафедри педагогічної творчості розроблені й випробувані у довготривалому експерименті технологічні складові гуманістичної парадигми освіти учнів і студентів: комплекс принципів, методів, засобів, синергетичних, комунікативних і діагностичних підходів до пізнавально-творчої (евристичної) діяльності тих, хто навчається. Першооснову цих чинників складають провідні характеристики

гуманістично-евристичного навчання – суб'єктність, креативність, паритетність учасників педагогічного процесу, діалогічність їхньої взаємодії, особистісна значущість знань і діяльності, результативна самореалізація.

Ми визначаємо провідну освітню мету сьогодення – *творчу самореалізацію* як свідомий, цілеспрямований процес розгортання та зростання сутнісних сил людини, зокрема дитини, підлітка, юнака – її задумів, творчих здібностей, умінь, потреб, мотивів, життєвих цінностей.

Відкриття феномену самореалізації підростаючої і зрілої особистості – це нова сторінка педагогічної і психологічної науки, насамперед тому, що людині в процесі її формування надається новий статус – незалежної, з високим потенціалом особистості, яка, насамперед, має сподіватись на власні сили, розум та енергію й не виправдовувати свої невдачі соціальними негараздами, інтригами недругів та відсутністю щасливого випадку. Її життєвий успіх, щастя й процвітання, насамперед, пов'язані з потужністю й спрямованістю її самореалізації. Зовнішня (соціальна) домінанта розвитку внутрішнього світу особистості покликана в основному створювати сприятливі умови для зростання й розвитку природного в людині. По суті теорія самореалізації (К.Роджерс, А.Маслоу, Р.Бернс) суттєво збагачує споріднену з нею теорію самовиховання, яка виникла значно раніше, і сьогодні потребує нових ідей і технологій.

У філософській, психологічній і педагогічній літературі (В.Андреев, М.Бахтін, М.Бердяєв, А.Маслоу, К.Роджерс, С.Сисоева, В.Сухомлинський) творчість розглядається як провідна, універсальна характеристика самореалізації особистості і всієї її життєдіяльності. У літературі існує декілька підходів до творчості, серед яких можна відзначити такі, як раціоналістичний та ірраціоналістичний, соціоцентричний і суб'єктоцентричний. У рамках останнього, який нас цікавитиме найбільше, творчість зводиться до гри інтелектуальних сил, реалізації вищих форм психічної активності, талантів і здібностей. У результаті людина піднімається на вищий рівень самозростання і самореалізації. У творчому акті досягається якнайповніший прояв унікальних потенцій суб'єкта. При цьому саме в рамках такого підходу джерело творчої активності знаходиться всередині самої людини і розглядається як самопрояв сил творчого суб'єкта [2]. Тут виявляється явно непрагматичний характер творчої діяльності. Для освіти такий підхід найцікавіший, бо тут акцент робиться на переважно внутрішніх детермінантах творчої активності суб'єкта навчальної діяльності.

На сьогодні більшість дослідників схиляються до того, що чим в більшій мірі в людській діяльності здійснюється синтез раціонального і ірраціонального, тим з більшою ймовірністю ми можемо говорити про наявність творчості. У цьому контексті асиметрія великих півкуль головного мозку людини свідчить не стільки про його схильність до абстрактного або образного мислення, скільки про можливість регуляції співвідношення раціональних та ірраціональних (образно-емоційних та ін.) компонентів в актах творчої діяльності [4].

Сучасна гуманістична парадигма освіти з її принципами евристичності й суб'єктності вимагає, щоб творчість стала не тільки окрасою, але й сутністю процесу навчання. Модернізація навчального процесу у вищій і середній школі, передбачена Національною доктриною розвитку освіти і державними заходами входження української освіти й науки в європейський освітній простір, відкрила перед педагогічною наукою і практикою очікувані позитивні перспективи й одночасно створила складні проблеми, пов'язані з новими суперечностями в розвитку національної освіти. З одного боку, у зв'язку з Болонською декларацією і новими педагогічними концепціями, навчання поступово перетворюється у складний технологічний стандартизований процес з пріоритетами самостійної праці учнів і студентів, неперервним і досить щільним її контролем за допомогою переважно комп'ютерної техніки. У таких умовах студент насамперед формується навчальним процесом як технологічною системою. З іншого боку, наша освіта не може ніяким чином ігнорувати здобутки вітчизняної школи, особливо педагогічної, згідно з якими і учень, і майбутній випускник ВНЗ як компетентні особистості формуються насамперед за допомогою іншої особистості спеціаліста-професіонала, тобто викладача (вчителя), завдяки постійній творчій взаємодії з ним [2, с.26-27]. Остання обставина пов'язана і з тим, що майбутній учитель, не пройшовши школи професійного зростання під потужним впливом інших особистостей, без тривалої взаємодії з ними не буде готовим до особистісно орієнтованого, на творчій основі навчання й виховання учнів.

Для педагогіки творчості значущими є філософські ідеї як корифеїв старогрецької науки, так і наших сучасників (Дж.Бруннер, Д.Сорос, Є.Рашковський, М.Мамардашвілі, Г.Башляр, І.Пригожин та ін.), в яких ґрунтовно й зважено аргументуються положення про рівновагу інтелекту й емоцій, логіки й інтуїції, унікально-одиночного та загального, науки і мистецтва, логосу (порядку) та хаосу, знань і здібностей, таланту й працелюбності, виховного впливу педагога та самоорганізації, самоконтролю, самооцінки учня чи студента як важливих показників самореалізаторського становлення особистості.

Досліджуючи проблему підготовки творчої особистості майбутнього вчителя й учня, ми зосередили увагу на створенні й випробуванні такого інноваційного навчання, яке б інтегрувало, з одного боку, гуманістичну орієнтованість на особистість студента (учня), тобто на його сьогоднішні й перспективні потреби, ідеали, цінності, прагнення самореалізації? а, з іншого, – по-сучасному оснащену технологію викладання й учіння з її ретельно прописаними етапами, способами діяльності, постійним і щільним контролем навчальних досягнень.

У своєму дослідницькому проєкті ми сконструювали й випробували дидактичну технологію евристично-модульного навчання, яка інтегрувала, на нашу думку, позитивні дидактичні можливості модульної й евристичної технологій.

Модульна технологія будує навчання за окремими функціональними вузлами-модулями, які поєднують зміст, форми і методи роботи вчителя та учнів, визначає конструювання навчального матеріалу таким чином, щоб він забезпечував досягнення кожним учнем чітко визначених перед ним дидактичних цілей. Матеріал має бути поданий настільки завершеним блоком, щоб була можливість конструювання єдиного змісту навчання з окремих модулів.

Основні ідеї евристичного навчання (А.Хуторський, В.Андреев, Б.Коротяев, В.Паламарчук) – це стабільна й глибока довіра до творчого потенціалу кожного студента (учня), обумовлена цим постановка його пізнавально-творчої (пошукової, дослідницької, проєктної, художньої, конструкторської) діяльності на перше місце в усій системі навчання. Самостійна діяльність того, хто навчається, не ізольована при цьому від інших суб'єктів навчання, а підтримується й посилюється постійною інтенсивною взаємодією з викладачем, товаришами, засобами інформації та діагностики. При цьому самостійність учасників навчального процесу включає такі обов'язкові характеристики, як власне визначення мети і завдань роботи, самостійне знаходження методів, прийомів, засобів операційної та діагностичної діяльності, як на індивідуальному, так і на груповому чи парному рівнях.

Евристичне навчання як інноваційна технологія, відмінна від проблемного та розвиваючого навчання, тому що базується не на обов'язкових завданнях, що переважно йдуть від викладача зі зовнішнім стимулюванням активності, а на власному варіативному цілепокладанні, визначенні завдань і створенні у зв'язку з цим власного освітнього продукту.

Евристичне навчання передбачає достатнє володіння механізмами, методами і прийомами творчої діяльності, такими, як "аналіз через синтез", мозковий штурм, логічна низка евристичних запитань, методи розвитку емпіричних знань до рівня теоретичних, асоціації, порівняння, узагальнення, абстрагування, об'єктивна й ґрунтовна діагностика власної чи чужої роботи тощо.

Евристичне навчання з його широкими можливостями пошуку, евристичної й креативної діяльності органічно введено у відносно жорсткі організаційні рамки модульної технології, і, таким чином, з'явилася завершена в організаційно-часовому і психологічному аспектах, з чіткими етапами діяльності, але демократична і паритетна для всіх її суб'єктів *евристично-модульна навчальна технологія*. Вона забезпечує реальну самостійність, творчість і постійну взаємодію всіх, хто навчає і навчається, і передбачає оцінювання результатів досягнень за внутрішніми і зовнішніми продуктами діяльності, які можна у певних часових рамках вдосконалювати, коригувати, змінювати.

Евристичне навчання, поєднане з модульною технологією, допомагає розв'язати суперечності між свободою пізнавально-творчої діяльності студентів (учнів) і необхідністю жорстких стандартів їх навчальних досягнень. Відбувається це, насамперед, завдяки культурологічному та діагностичному підходам до різних рівнів діяльності – репродуктивному, пошуковому, евристичному. Досягнення певного культурного щабля знань та умінь вимірюється відповідними зрозумілими і докладними діагностичними критеріями, які, з одного боку, допомагають прогнозувати й планувати доступну якість знань та умінь, а, з іншого, слугують чітким механізмом для адекватної оцінки досягнутого. При цьому ми додержуємось основного принципу евристичної діяльності – створенню максимальних умов для самореалізації, самостійних пошуків: критерії досягнень певного рівня тільки тоді перетворюються в потужний механізм активізації самостійної діяльності, коли вони стають продуктом творчої співпраці учасників навчального процесу.

Суттєвою відмінністю евристично-модульної технології є модифікація мети навчання при освоєнні конкретного програмного блоку будь-якої дисципліни, зокрема, теми-модуля. Мета пізнавальних зусиль студента у новій технології – це не оволодіння певними знаннями, вміннями, способами дії (як це декларується в традиційному навчанні), а створення за допомогою цих безумовно необхідних і безумовно важливих для професії знань та умінь *власного творчого освітнього продукту*. Такий підхід до мети навчання кардинально змінює у позитивний бік мотивацію учіння студента чи школяра, перед якими відкривається перспектива власного вибору предмета, варіантів і способів діяльності з вельми конкретним результатом, який потім стане засобом твоєї ж діяльності. Це може бути професійний проблемний твір за вивченою темою, педагогічна розповідь, рецензія наукової статті, історичного чи художнього твору, теоретичний нарис літератури до певної теми у школі чи ВНЗ, невелика дослідницька робота, схеми і таблиці, де узагальнюється теоретичний матеріал, проєкт уроку чи навчального модуля, прилад, експериментальне обладнання тощо. Захист створеного продукту (обстоювання його доцільності, аргументація змістовності і якісних характеристик) – складова діагностики і заліку всього навчального продукту. Тобто тут пріоритети віддаються пізнавально-творчій діяльності. Але не як самоцілі, а лише як необхідному та високоефективному засобу освоєння необхідних теоретичних знань та професійних умінь. Адже тільки в умовах самостійного створення важливого, значимого для особистості продукту, обраного за

власним бажанням, можна сподіватися на активні зусилля суб'єкта навчання в освоєнні основних теоретичних і практичних аспектів теми.

По суті вони одночасно створюють два важливі для себе освітні продукти – зовнішній і внутрішній. Зовнішній продукт, який є конкретним втіленням самостійної праці у професійно значущий предмет (твір, прилад, проект тощо, що зазначені вище). Внутрішній продукт – це більш інтегрований й зовні часто непомітний результат діяльності, але він є справді стратегічним, тому що являє кінцеву мету – досягнутий рівень професійно-творчої самореалізації особистості. Показниками такої самореалізації ми вважаємо достатній і високий рівень розвитку мотивів до професійно-творчої діяльності, здібностей до самостійного цілепокладання, виявлення і розуміння проблемної ситуації і її суперечностей, до постановки власних завдань, а також рівень володіння механізмами творчої діяльності, рівень розвитку здібностей уявляти, фантазувати, аргументувати, доводити, знаходити нове й оригінальне при створенні певного продукту, узагальнювати, абстрагувати, діагностувати досягнуте, давати йому адекватну оцінку, уміння вдосконалювати представлений продукт тощо.

Кафедра педагогічної творчості спільно з педагогами-дослідниками Сумського педуніверситету, медичного коледжу, багатопрофільного ліцею при СумДПУ, ряду шкіл нового типу вперше на теоретичному, експериментальному і методичному рівнях запровадила інноваційну технологію евристично-модульного навчання учнів і студентів. Зміст нової технології насамперед в тому, що модифікована структура навчального модуля наповнена здебільшого евристичною діяльністю педагога й студентів (учнів) і включає такі основні елементи їх пізнавально-творчої взаємодії:

1) *спонукально-мотиваційна робота* (учні чи студенти не тільки сприймають мотиваційні й цільові пояснення педагога, але й самостійно конструюють власні мотиви, формулюють особисту мету й завдання роботи на просторі означеного навчального модуля);

2) *освоєння теоретичного матеріалу і самостійне його осмислення й поглиблення* (ті, хто навчаються, в ході лекції, пояснення нового матеріалу за допомогою різних механізмів творчої діяльності вчаться трансформувати у відповідності з власним розумінням і ступенем готовності визначення основних понять, тлумачення закономірностей, узагальнень, складають проблемні, евристичні питання до теми, а потім звертаються до певних джерел, щоб відповісти – усно чи письмово – на конкретні проблемні запитання з метою вдосконалення набутих теоретичних знань);

3) *систематизація й узагальнення провідних знань та умінь, способів творчої діяльності* (включає здебільшого такі самостійні роботи, як відповіді на тестові запитання, написання коротких наукових рефератів, складання задач, узагальнюючих схем, таблиць, графіків, алгоритмів тощо);

4) *підсумкова самостійна евристична чи креативна робота* (за вибором) як створення особистісно значущого творчого продукту – твору, оповідання, наукового проекту, експериментальної моделі, приладу, рецензії тощо, – *якість якого стає вирішальною при діагностиці й оцінці освоєння навчального модуля;*

5) *корекція виконаної підсумкової творчої роботи* (за бажанням автора) з метою її вдосконалення й одержання вищої оцінки.

Враховуючи в цілому несприятливі на сьогодні умови для виконання творчих робіт і достатньої творчої взаємодії тих, хто навчає, і тих, хто навчається (дефіцит часу на психолого-педагогічну підготовку, слабка методична, інформаційно-комп'ютерна, аудиторна забезпеченість самостійної праці, скасування академічного часу для керівництва викладачами самостійною роботою студентів та ін.), в експериментальному плані були випробувані певні дидактичні умови організації евристично-модульного навчання, які у значній мірі компенсували несприятливі для продуктивного навчання чинники.

Насамперед, на кафедрі сформовано достатню кількість навчальних посібників з педагогічної творчості і майстерності, дидактики, теорії і методики виховання, риторики, педагогічного спілкування, з основ науково-дослідної роботи. Частина цих посібників написана викладачами кафедри. На сьогодні маємо достатню кількість таких посібників у друкованому і частково електронному вигляді. Будь-який студент, магістрант чи аспірант має можливість завжди попрацювати в кабінеті кафедри з відповідною літературою, і не тільки з навчальними книгами, але й статтями у наукових збірниках. В останній час ми надаємо право кожному не тільки познайомитись з електронною базою навчальних і наукових матеріалів в кабінеті, але й безкоштовно скопіювати їх електронну версію на власну дискету для подальшої самостійної роботи у зручний час. Особливо активно такою послугою користуються дипломники, магістранти, студенти, які беруть участь у регулярних загальноуніверситетських і обласних конкурсах з педагогічної творчості. Але заради об'єктивності не можемо замовчувати і той факт, що ні студенту педагогічного університету, ні його викладачу не надано сьогодні необхідних умов для справжньої і повноцінної дослідницької роботи. Для глибокого освоєння теоретичної бази студентського чи магістерського дослідження, проведення хоча б нетривалого педагогічного експерименту явно обмаль часу та експериментальної бази. Думається, що наше Міністерство освіти і науки, АПН України спроможуться в найближчий час надати педагогічним вищим закладам справді університетського статусу, який передбачає постійну й повноцінну науково-дослідну роботу кожного студента, яка завершується для нього фінальним

результатом – науковим дипломним твором. Наші викладачі і більшість студентів не без підстав настоюють на такому підході до завершення навчання у педагогічному університеті.

На всіх етапах евристично-модульного навчання (лекційно-теоретичних, семінарських, практичних заняттях, під час самостійного створення освітніх продуктів, на консультаціях, колоквиумах, конкурсах, під час педагогічної практики) забезпечується необхідна взаємодія викладача й студентів для поступового освоєння основних методів і механізмів пізнавально-творчої діяльності (наукове спостереження, аналіз і синтез, трансформація теоретичних та емпіричних знань, діагностика, прогноз і проектування тощо). Наприклад, вже під час лекції студенти під керівництвом викладача на основі евристичних запитань, аналізу свого минулого досвіду і знайомства з заданою літературою створюють певну картину своїх вихідних (стартових) знань, уявлень, оцінок тої нової теми, яка стала предметом лекційного заняття. Лише після короткого узагальнення одержаної інформації і висновків щодо позитивних знахідок студентів, створивши певне мотиваційне підґрунтя, викладач представляє основні проблеми названої теми з явними і схованими в них суперечностями та їх наукову розв'язку з аналізом різних теоретичних підходів і концепцій. Як правило, на суд аудиторії виносяться лише провідні і найбільш складні проблеми навчального матеріалу. Після словесного і схематичного узагальнення наукової інформації, студенти вправляються в освоєнні творчого методу трансформації щойно одержаних теоретичних знань, відповідаючи письмово на 3-4 запитання викладача, які він поставив під час лекційного викладу окремих питань. Такі прийоми організації пізнавальної діяльності забезпечують більш високу зосередженість і увагу, спрямовують майбутніх учителів творчо осмислювати матеріал, вести інтенсивний пошук своєї (трансформованої) версії визначення понять, законів, тлумачення фактів, подій, суперечностей, різних наукових позицій, характеристик одного явища тощо.

Студенти заздалегідь одержують конкретні завдання, список літератури і методичні рекомендації для підготовки залікових творчих продуктів, які виконуються в рамках залікового модуля, що відповідає основним вимогам нового обліку знань кредитно-модульної системи. Викладачі при цьому сприяють вільному вибору теми роботи з запропонованого переліку і її обов'язкової конкретизації кожним студентом. Наприклад, при написанні твору-роздуму чи педагогічної розповіді студенти, орієнтуючись на задані напрями, самі, за власним уподобанням формулюють тему, проектують її план і зміст. Кількість залікових продуктів на семестр не більше 4-5 (у відповідності з кількістю вивчених навчальних модулів), включаючи виконання тестових завдань з вивченого теоретичного матеріалу, складання й розв'язання професійних задач. Принципи евристичного навчання вимагають, щоб оцінка за семестр (рік) складалася на основі якості залікових продуктів (вивчених модулів). Кожний з таких продуктів (теоретична доповідь, твір, розповідь, евристична бесіда, проект колективної творчої справи, модульна розробка навчальної теми з шкільного предмету тощо) забезпечується чітким діагностичним підходом (що характерно для модульної організації занять): викладач разом із студентами (учнями) до кожного продукту діяльності розробили систему критеріїв, що відповідають певному рівню навчальних досягнень – високому (креативному), достатньому (евристичному), середньому і початковому (за 12-бальною шкалою). Тому планування, проектування і виконання будь-якої залікової роботи вже заздалегідь детермінується обраними рівнями досягнень і чіткими, прозорими, доступними критеріями їх якості.

Наводимо для прикладу показники й критерії *твору-роздуму*, який відповідає високому (креативному) і достатньому (евристично-пошуковому) рівню досконалості (Табл. 1).

Таблиця 1

Показники і критерії
якості педагогічного твору-роздуму евристичного і креативного рівня

№	Показник	Основні критерії (мірила якості)
1.	<i>Повне і правильне розкриття теми і основної ідеї</i>	Відповідність тексту обраній темі, наявність у плані 3-4 коротких тез і розкриття кожної з них у тексті 3-4 розгорнутими аргументами (фактами подій, вчинків, змістом певного художнього чи наукового твору), які підтверджують висунуту ідею письмової роботи.
2.	<i>Послідовний виклад власної самостійної думки</i>	Строга відповідність намченному плану, дотримання правила діалектичної логіки : “теза – аргумент – висновки – власні узагальнення”. Самостійність виконання проекту твору та окремих його фрагментів.
3.	<i>Глибоке знання художнього (публіцистичного) й критичного матеріалу, його адекватна передача</i>	Достатня кількість суттєвих для змісту прикладів з першоджерел, адекватне ідеї їх тлумачення, наявність самостійно відкритих деталей твору, важливих для розуміння художньої та ідейної спрямованості першоджерела. Відсутність змістових помилок, логічної несумісності у передачі фактичного та ідейного змісту теми.

4.	<i>Проблемність та евристичність, критичність і конструктивність виконаної роботи</i>	Виклад основної ідеї самостійної роботи як важливої для особистості автора проблеми з наявністю розкритих суперечностей, які вимагають розв'язання. Постановка (пряма чи опосередкована) ряду евристичних запитань та авторська версія конструктивної відповіді на них.
5.	<i>Зв'язок твору з власною практикою життя автора</i>	Передача в роботі власних думок про актуальність обраної теми твору для сьогоденного життя автора і його сучасників, для розвитку освіти, про важливість (чи неприйнятність) ідей сучасників для ствердження власних цінностей, ідеалів, переконань.
6.	<i>Толерантність, громадянська зрілість та виваженість позицій автора</i>	Доказовість позицій автора, вміння сприймати і висувати нові особистісно і соціально важливі ідеї, їх сміливість, незаангажованість та оригінальність.
7.	<i>Самостійне бачення сутності зображеного</i>	Наявність бачення загальної картини, розуміння її сутності і окремих фрагментів, вміння представити власні нестандартні узагальнення і висновки.
8.	<i>Виразність і образна насиченість тексту</i>	Наповненість тексту короткими уривками з художнього (публіцистичного, наукового) твору, а також власними оригінальними конструкціями із застосуванням засобів зображувальної виразності – епітетів, метафор, порівнянь, уособлень тощо.
9.	<i>Стильова досконалість і лексична насиченість</i>	Наявність публіцистично-художнього чи науково-публіцистичного стилю викладу, насиченість словника, різноманітність синтаксичних конструкцій, точність слововживання.
10.	<i>Мовна грамотність</i>	Додержання стандартів орфографічної, синтаксичної, граматичної грамотності згідно з критеріями оцінювання мовної грамотності творів і наукових робіт.

Створений діагностичний інструментарій (рівні, показники, критерії) використовується також для аналізу, діагностики й оцінки інших творчих продуктів студентів та учнів – розповіді, наукового реферату, доповіді, навчально-виховного проекту, професійно-педагогічної задачі тощо.

Автори самостійних робіт уже перед початком їх створення орієнтуються на конкретизовані рівні і критерії, а, виконуючи потрібні операції, мають змогу корегувати і процес, і досягнуті результати. Виконана робота, як правило, проходить етап її авторської презентації й захисту, рецензування товаришем і наступної корекції (вдосконалення). Викладач же перевіряє більш менш досконалий, з точки зору автора, освітній продукт і виставляє у відповідності з зазначеними критеріями свою оцінку. Але й після цього студент (учень) має право, якщо забажає, у тижневий строк виправити виявлені недоліки і подати роботу для остаточної діагностики й оцінки. На основі загальних рекомендацій студенти й учні одержують індивідуальні консультації викладача, допомогу літературою та комп'ютерними матеріалами, які є у розпорядженні кафедри або викладача.

Практично всі творчі доробки після детальних консультацій викладача починали виконуватися на практичних заняттях в умовах, коли студенти могли у реальній взаємодії з викладачем з'ясувати свої проблеми з планування роботи, залучення певної інформації та інших питань.

Ми свідомо, враховуючи означені складні умови, йшли на скорочення обсягу обов'язкової для освоєння й оцінювання роботи, щоб залишити для підсумкового контролю тільки основоположні знання та уміння, найсуттєвіші для майбутньої педагогічної діяльності. Друга причина такого кроку – навчити студентів та учнів ретельно й сумлінно, не поспіхом, а як слід виконувати пізнавально-творчі завдання, мати час для їх удосконалення за допомогою діалогу з викладачем, товаришами та реалізації бажання зробити сьогодні краще, ніж учора, розвивати свій творчий потенціал.

Треба відзначити, що при такій постановці справи більше 80% майбутніх педагогів і біля 70% старшокласників не тільки виявляли бажання оперативно ліквідувати недоліки роботи, але й реально поліпшували їх, одержуючи більш високі оцінки.

У перспективі викладачі кафедри педагогічної творчості, використовуючи багатий матеріал своєї співпраці з учителями і викладачами-експериментаторами інших навчальних закладів, планують поглибити експериментальну роботу, включаючи випробування різних варіантів творчої взаємодії при формуванні професійно-творчих здібностей та умінь, у дослідженні механізмів діагностики рівнів пізнавально-творчої самостійності і динаміки професійно-творчого потенціалу студентів, школярів-старшокласників як центрального показника творчої самореалізації особистості.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти. – Освіта. – 2002. – № 26. – 24.04 – 1.05.
2. Братченко С.Л., Миронова М.Р.. Личностный рост и его критерии // Сборник: Психологические проблемы самореализации. Под ред. А.А.Крылова, Л.А.Коростелевой. – Изд-во: Санкт-Петербургского университета, 1997. – 120 с.

3. Добрянський І. Сучасні тенденції розвитку вищої школи: соціокультурний, регіональний та особистісний аспекти // Вища школа. – 2004. – № 1. – С.26-27.
4. Зобов Р.А. Самореалізація і творчість // Філософія о предмете и субъекте научного познания / Под ред. Э.Ф. Караваева, Д.Н. Разеева. – СПб., 2002. – С.61-78.
5. Маслоу А. Самоактуалізація личности и образование / Пер. с англ. – Киев-Донецк: Институт психологии Украины, 1994. – 52 с.
6. 8.Rogers C. A theory of therapy, personality and interpersonal relationship, as developed in client — centered framework // Psychology: A Study of a Science. 1959.Vol. 3.
7. Сисоєва С.О. Теоретико-методологічні засади педагогічної творчості // Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. – С. 7-49.
8. Сікорський П.І. Модульно-рейтингова система навчання у ліцеї. // Педагогіка і психологія, 1997. – № 1. – С. 31-32.
9. Хуторской А.В. Эвристическое обучение: теория, методология, практика. – М.: Международная педагогическая академия, 1998. – 266 с.
10. Чошанов М.А. Дидактическое конструирование гибкой технологии обучения // Педагогика.– 1997. – № 2. – С.21-29.

Анотація

У статті розкриваються сутнісні особливості гуманістичної освітньої парадигми та один з варіантів її оптимального технологічного забезпечення. Така роль відведена випробуваній експериментально евристично-модульній навчальній технології, яка базується на педагогічній підтримці творчої самостійності суб'єктів навчального процесу, їх спрямованості на самореалізацію особистісного творчого потенціалу.

Аннотация

В статье раскрываются существенные особенности гуманистической образовательной парадигмы и один из вариантов ее оптимального технологического обеспечения. Такая роль отведена испытанной экспериментально эвристически-модульной учебной технологии, которая базируется на педагогической поддержке творческой самостоятельности субъектов учебного процесса, их направленности на самореализацию личностного творческого потенциала.

Подано до редакції 5.11.2007

©2007

Малик Г.Д.

КОМПЕТЕНТІСНІ АСПЕКТИ ДИДАКТИЧНОГО КРЕДИТУ Й МОДУЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Протягом останніх років ведуться дискусії щодо необхідності посилення компетентісної складової освітнього процесу. Компетентність розглядається як комплексний особистий потенціал, який забезпечує стійку життєдіяльність в умовах сучасного соціально-політичного, інформаційно насиченого простору.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Як зазначають українські (О.Локшина, В. Локшин, О.Пометун), російські (В.Краєвський, А.Хуторской, В.Кальней, С.Шишов, Є.Григор'єва, Э.Зеєр, І.Зимня, О.Лебедев, Т.Ісаєва, Г.Савельєва, В.Серикова, Ю.Фролов, О.Прібиткова), білоруські (Г.Селевко, С.Зигмантович, О.Жук, А.Макаров) та західні (Дж.Равен, J.Bowden, J.Burke, J.Hansen, W.Houston, E.Tuxworth) дослідники, компетентісний підхід (КП) передбачає переорієнтацію освітньої парадигми з домінуючою системою трансляції знань на оволодіння комплексом компетенцій, які дадуть можливість використовувати засвоєний зміст освітнього стандарту для вирішення визначеного кола міждисциплінарних питань у професійній діяльності. КП, поєднуючи в собі інтелектуальний і навичковий складники, орієнтує суб'єктів навчального процесу як на здобуття знань, які стають безпосереднім керівництвом до дій та основою здатності вирішувати визначені завдання, так і на розвиток загальної культури студента, в тому числі й вироблення власної системи цінностей.

КП та кредитно-модульна система організації навчального процесу пов'язані безпосередньо. Аргументами на користь їх запровадження є необхідність зближення освітніх систем різних країн, щоб підвищити можливість інтеграції молоді людини в різні соціуми глобалізованого світу. Однак українські вчені роблять більш помітний акцент на організаційних, та технологічних ознаках модуля, не приділяючи достатньої уваги його компетентісній складовій. Це влучно висловила Г.В.Мельниченко, досліджуючи педагогічні засади модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови і літератури: "Проблема реалізації модульної технології навчання у вищій школі має дещо прагматичний характер і не ґрунтується на інтегрованому розумінні ідеї професійної компетентності майбутнього фахівця" [5, с. 9].

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – обґрунтувати наявність компетентісної складової у дидактичному кредиті й модулі.